

GNISTORNA FRÅN IONESCO

Det är onekligen spännande att, så här dryga femtioåren efter den absurda teaterns genombrott, få kännedom om några ursprungstexter, vilka fungerat som tändande ”gnistor” i ett av teaterhistoriens mest fascinerande och spännande projekt.

Nu föreligger en liten, tunn utgåva under titeln Gnistor av Eugène Ionesco. Boken visar upp 25 korta prosastycken ofta i dialogform. Tonen är direkt, ordväxlingen slagkraftig och de förekommande slutsatserna överraskande. Den s.k. absurda teaterns tidiga inspirationsskede kan därför visas med Ionesco och hans lärofader: Urmuz.

Vidare går att finna trådar till Prag, där Franz Kafka i det centrala verket, Förvandlingen, gestaltar förhållandet människa – djur. Det absurda uppgåendet i varandra och de intima likheterna blir bärande element. Här kan också ses rötter till den judiska teatern, vars kritik och drift med det omgivande samhället under lång tid har fungerat som livsenergi vid utsatthetens gräns.

I gnistor handlar det också om djur och människor; en sorts konkreta minifabler, vars budskap vill tränga in under den ytliga verklighets hinna. Sensmoralen uttrycks med en underfundig mening, vars absurda karaktär är tydlig.

Kanske finns här embryot till den absurda teaterns tillblivelse. Tankarna leder till författarens genombrottspjäs Den skalliga primadonnan, som spelats i Paris alltsedan 1957, men även till klassiska sceniska utspel som Samuel Becketts centralverk I väntan på Godot.

Det skall sägas att Ionescos ”gnistor” talar i första hand inte genom sin yttre gestaltning, utan genom en inre konstellation av spännig och medveten reducering; som en berättad historia utan poäng eller om ett liv utan mening. Det absurda blir plötsligt meningsfullt. Det blir ett tecken på medveten tolkning av människans existens; ett oväntat budskap där väntan, händelselösheten och den svarta humorn sammanflätas med insikt.

Om hunden och oxen heter det:

En annan ox frågade en gång en (annan) hund:

”Varför har du inte svalt din snabel?”

”Å förlåt”, sade hunden, ”jag trodde jag var en elefant.”

*Sensmoral:
Får läsarna själv lista ut.*

Läsaren får med andra ord ett tolkningsföreträde då det gäller att ta till sig det meningsfulla i ord och på scen. Den halsbrytande tankegången kan antingen leda till skratt eller till en insikt om människors tragikomiska belägenhet.

Kanske kan vi säga att det kan handla om en sorts Oförskämdhet, som när getingen visar sin eventuella kärlek till människan:

En berömd filosof promenerade en gång med händerna på ryggen när han blev stucken i ändan av en geting.

”Hur vet du att jag är en geting”, skrek denna. ”Du har väl inget öga i ändan!”

”Inget öga, men händerna höll jag just där, som jag sade från början!” svarade filosofen utan att låta sig beröras av getingens oförskämdhet.

*Sensmoral:
Man skall bara lita på sig själv.*

Gnistor – ett femtonsidigt dokument - skrevs i Rumänien 1946 och sändes till London. Där blev det liggande till 1998 då en rumänsk forskare fann manuskriptet. Nu finns detta unika material med förord av översättaren Dan Shafran och med en parallell bildsvit av Andrzej Ploski.

Hans-Evert Renérius

Bok: Eugéne Ionesco Gnistor. Ellerstöms.